

Словенска терминологија данас

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC MEETINGS

Volume CLXVII

DEPARTMENT OF LANGUAGE AND LITERATURE

Book 28

SLAVONIC TERMINOLOGY TODAY

Accepted at the 5th meeting of the Department of Language and Literature
of 30th May, 2017, on the basis of reviews presented by *Predrag Piper*
and *Rajna Dragičević*

Editors

PREDRAG PIPER, full member of the Academy
Dr VLADAN JOVANOVIĆ

BELGRADE

2017

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXVII

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Књига 28

СЛОВЕНСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА ДАНАС

Примљено на V скупу Одељења језика и књижевности
од 30. маја 2017. године, на основу реферата
академика *Предрага Пипера* и проф. др *Рајне Драгићевић*

Уредници

академик ПРЕДРАГ ПИПЕР

др ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ

БЕОГРАД

2017

Издају
Српска академија наука и уметности
и
Институт за српски језик САНУ

Уређивачки одбор

Предраг Пипер, редовни члан САНУ, Слободан Реметић, редовни члан АНУРС,
проф. др Мато Пижурица, проф. др Срето Танасић, проф. др Софија
Милорадовић, проф. др Рајна Драгићевић, доц. др Исидора Бјелаковић,
проф. др Викторија Людвигівна Иващенко, проф. др Сергей Викторович
Гринеv-Гринеvич, др Сергей Дмитриевич Шелов, prof. dr Ewa Wolnicz-Pawłowska,
к. ф. н. Вячеслав Константинович Щербин, др Марина Спасојевић и
др Владан Јовановић

Рецензенти појединачних радова

проф. др Слободан Реметић, редовни члан АНУРС, проф. др Гордана Јовановић,
проф. др Мато Пижурица, проф. др Људмила Поповић, проф. др Срето Танасић,
dr Peter Weiss, prof. dr Ewa Wolnicz-Pawłowska, проф. др Рајна Драгићевић,
проф. др Душко Витас, проф. др Сергей Викторович Гринеv-Гринеvич,
проф. др Софија Милорадовић, проф. др Александар Милановић, др Марта
Бјелетић, др Снежана Петровић, др Викторија Людвигівна Иващенко,
доц. др Исидора Бјелаковић, к.ф.н. Вячеслав Константинович Щербин,
др Владан Јовановић

Лектор и коректор радова на српском језику
Марија Селаковић

Коректура резимеа на енглеском језику
Clare McGinn Zubac

Превод и коректура резимеа на руском језику
Свејлана Гољак, Эльвира Анатольевна Сорокина

Коректура радова на руском језику
Эльвира Анатольевна Сорокина

Припрема за штампу
Милан Тасић

Тираж 400 примерака

Штампа
Службени гласник, Београд

САДРЖАЈ

Уводно слово 9

I. ПОГЛЕД НА РАЗВОЈ ТЕРМИНОЛОШКИХ И ТЕРМИНОГРАФСКИХ ИСТРАЖИВАЊА У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА. ПРАВЦИ У ТЕРМИНОЛОГИЈИ

Викторія Людвігівна Іващенко: Слов'янське термінознавство:
проблематика й перспективи розвитку 15

Эльвира Анатольевна Сорокина: Формирование теории
языка для специальных целей (ЯСЦ) 29

Сергей Викторович Гринев-Гриневич: Антропологистика
как современное развитие терминоведения 41

Кацярына Пятроўна Любецкая: Спецыяльная лексіка
беларускай мовы як аб'ект даследавання беларускіх
лінгвістаў у канцы XX – пачатку XXI стст. 51

Marta Małachowicz: Prace dyplomowe z dziedziny terminologii
i terminografii powstałe w instytucie komunikacji
specjalistycznej i interkulturowej uniwersytetu
warszawskiego w latach 2010–2015 61

II. ТЕРМИНОЛОГИЈА И РЕЧНИЦИ

Сергей Дмитриевич Шелов: Универсальный терминологический
словарь: новый тип терминологических словарей 71

Юрий Николаевич Марчук: Проблемы многоязычной
терминографии 85

Марија С. Ђинђић: Обрада лингвистичких и
граматичких термина у двојезичном описном
речнику (на примеру Новог турско-српског речника /
Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük) 91

Данко Шипка: Двојезична терминологија исламских термина	101
Рада Стијовић, Олга Сабо, Ранка Станковић: Речник САНУ као база термилошких речника (на примеру Речника кулинарства)	109
Володимир Володимирович Дубичинський: Терминографичні праці харківських лексикографів	125
Вячеслав Константинович Щербин: Отраслевая лексикография Беларуси	135

III. ГРАМАТИЧКА И ЛИНГВИСТИЧКА ТЕРМИНОЛОГИЈА

Јованка Радић: О логичким основама српских лингвистичких термина на <i>-ица</i> и <i>-ина</i>	149
Милош М. Ковачевић: О термину субјекат у србистици	173
Вељко Ж. Брборић: Српска правописна терминологија данас – у науци и настави	187
Драго Тешановић: Централни и периферни суфикси у српској дериватологији	197
Сања Ж. Ђуровић: Основни појмови морфематике српског језика	213
Марина Љ. Спасојевић: Појмовно-термилошки апарат при проучавању глаголског вида и сродних појава у србистици у светлу аспектолошких приступа	229
Наташа С. Вуловић: Употреба основних фразеолошких термина у српској (и словенској) лингвистици	243
Владан З. Јовановић: Српска терминологија у <i>Речнику словенске лингвистичке терминологије</i> из угла савременог стања српске лингвистике	253
Milan Harvalík: Slovánská onomastická terminologie v mezinárodním kontextu	267
Iveta Valentová: Slovenská onomastická terminológia	277

IV. СТАНДАРДИЗАЦИЈА ТЕРМИНА У ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ. ТЕРМИНИ И КЊИЖЕВНОЈЕЗИЧКА НОРМА

Виктор Д. Савић: Српски називи документа у средњем веку – према самим документима (1189–1346)	291
Исидора Г. Бјелаковић: Синонимија у терминологији код Срба у 18. и 19. веку (математичка географија и астрономија)	305
Александар М. Милановић: Развој српске термилошке мисли у 19. веку: допринос Лазе Костића	317

Марина С. Јањић: Школска терминологија у дијахронијској перспективи	331
Ewa Wolnicz-Pawłowska: Problemy terminologiczne w działalności UNGEGN	343
Tanja Fajfar: Jezikovnokulturna ustreznost kot terminološko načelo	351
Mojca Žagar Karer: Terminološko svetovanje: izkušnje in perspektive	361
Lana Hudeček: Anglizmi u hrvatskome nazivlju	371
Milica Mihaljević: Terminologija kao deskriptivna ili preskriptivna znanost – stanje u Hrvatskoj	383

V. ТЕРМИН И ЛЕКСИЧКИ СИСТЕМ

Милорад П. Дешић: Специјална лексика и полисемија	407
Рајна М. Драгићевић: Детерминологизација као процес општег лексичког фонда	417
Mariusz Górnicz: Czy naukowcy z krajów słowiańskich lubią terminy metafory?	425

VI. ФУНКЦИОНАЛНА РАСЛОЈЕНОСТ ТЕРМИНОЛОШКОГ ИЗРАЗА – НАУЧНА, ПРОФЕСИОНАЛНА (СТРУЧНА) ТЕРМИНОЛОГИЈА И СПЕЦИЈАЛНА ЛЕКСИКА ДУХОВНЕ И МАТЕРИЈАЛНЕ КУЛТУРЕ НАРОДНИХ ГОВОРА

Ружица С. Левушкина: Лексеме из општег лексичког фонда као термини у сфери православне духовности	439
Альбіна Анатоліївна Ковтун: Способи непрямой номінації релігійних понять в українській мові	451
Ђорђе Р. Оташевић: Рад на српској слободнотидарској терминологији	461
Гордана Р. Штасни: Термини у домену нанотехнологије	469
Оксана Чмелікова-Газдошова: Субстантивовані прикметники в українській і чеській юридичній термінології	481
Бојана С. Милосављевић: Филозофска лексика у речнику и у говору	493
Милан С. Ајдановић: Грецизми у српском географском терминосистему	509
Валентина Федоровна Новодранова: Когнитивное моделирование терминосистемы предметной области знания	521
Ольга Михайловна Рылкина: Способы терминообразования русских нозологических терминов (на материале русскоязычной терминологии детской кардиологии)	529

Тамара Валентиновна Рожкова: Статус и типологизация глагола в медицинской терминологии	537
Елена Викторовна Рыжкина: О некоторых динамических процессах в современной русской терминологии	549
Маргарита Николаевна Лазарева: О соотношении интернационального и национального в научных названиях растений (на материале русского языка)	557
Оксана Вікторівна Нарушевич-Васильсва: Семантико-тематична та категорійно-поняттєва організація української термінології харчової промисловості	567
Драгана И. Радовановић: Од Вукове трпезе из његовог Рјечника до Матичиног једнотомника	577
Неђо Г. Јошић: Народни називи воћака код Срба и критеријуми њиховог раслојавања	587
Мирјана С. Петровић-Савић: Из географске терминологије Јадра	599
Ивана В. Лазић-Коњик: Лексика традиционалне културе према тематским пољима	613
Софија Ј. Мићић-Кандијаш: Лексиколошки и лексикографски аспекти превођења енглеских медицинских израза на српски	625

VII. ЕЛЕКТРОНСКЕ ТЕРМИНОЛОШКЕ БАЗЕ ПОДАТАКА И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ТЕРМИНОЛОГИЈИ, ТЕРМИНОГРАФИЈИ И ЛЕКСИКОГРАФИЈИ. ТЕРМИНОЛОШКИ САЈТОВИ И ПОРТАЛИ

Александр Васильевич Зубов: Способы автоматического извлечения терминов из текста	639
Paweł Kowalski, Zofia Rudnik-Karwatowa: Wykorzystanie terminologii w systemie informacyjno-wyszukiwawczym językoznawstwa sławistycznego iSybisław	643
Maja Bratanić, Ana Ostroški Anić, Siniša Runjaić: Od baze do portala – razvoj nacionalne terminološke infrastrukture	657
Jana Levická: Počiatky slovenskej terminologickej databázy a jej súčasnosť a budúcnosť	667
Максим Олегович Вакуленко: Віртуальна українсько-російсько-англійська термінографічна лабораторія з фізики: сучасні лінгвістичні технології у фаховій мові	679

УВОДНО СЛОВО

Зборник пред нама настао је из реферата изложених на Међународном научном симпозијуму *Словенска терминологија данас*, који се одржао 11–13. маја 2016. године у Београду, у организацији Српске академије наука и уметности (Одељења језика и књижевности), Института за српски језик САНУ, Академије наука и умјетности Републике Српске (Одјељења књижевности и умјетности) и Матице српске. У Организационом одбору скупа били су: Предраг Пипер, редовни члан САНУ, Слободан Реметић, редовни члан АНУРС, проф. др Срето Танасић, проф. др Софија Милорадовић, проф. др Мато Пижурица, проф. др Рајна Драгићевић, доц. др Исидора Бјелаковић, др Викторија Људвиговна Ивашченко, к. ф. н. Вјачеслав Константинович Шчербин и др Владан Јовановић. Секретари Организационог одбора били су др Марина Спасојевић и др Мирјана Петровић-Савић, а научни секретари: Весна Ђорђевић и Бојана Томић. Будући да је један од основних циљева с којим је основано Друштво српске словесности био рад на стварању српске научне терминологије, одржавање Симпозијума у оквиру програма обележавања 175 година од оснивања Друштва, данас Српске академије наука и уметности, била је прилика изнова се подсетити овог важног догађаја.

На Међународном научном симпозијуму *Словенска терминологија данас* изложено је 63 реферата, а учесници су били из 11 земаља: Србије, Републике Српске (Босна и Херцеговина), Хрватске, Словеније, Пољске, Чешке, Словачке, Русије, Белорусије, Украјине и Сједињених Америчких Држава.

Првог дана, пре него што је Симпозијум званично био отворен, одржан је састанак чланова Терминолошке комисије при Међународном комитету слависта, по унапред припремљеном програму Комисије. На састанку Комисије, поред осталог, разговарано је о динамици рада на изради колективне монографије *Словенска терминологија крајем 20. и почетком 21. века* и изради библиографије радова из терминолошке лингвистичке проблематике за поменути период. Поред чланова Комисије, на Симпозијуму су учествовали домаћи и страни филолози из више лингвистичких дисциплина, будући да терминологија представља важан сегмент номенклатуре сваке појединачне науке, дисциплине, па тако и лингвистике у целини.

Скуп је отворен поздравном речју потпредседника Српске академије наука и уметности академика Љубомира Максимовића, а потом су поздравне речи упутили и представници других установа у својству организатора и покровитеља скупа: проф. др Слободан Реметић, редовни члан Академије наука и умјетности Републике Српске, др Миодраг Матицки, потпредседник Матице српске, проф. др Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ, и проф. др Љиљана Бајић у име Савеза славистичких друштава Србије и Међународног комитета слависта. На пленарној седници, којој су председавали академик Предраг Пипер, др Викторија Људвиговна Ивашченко и проф. др Срето Танасић, изложено је седам реферата, у којима су представљена истраживања у области терминологије из седам словенских лингвистичких средина: Украјине, Русије, Словеније, Белорусије, Пољске, Хрватске и Србије.

Другог дана скупа организоване су две паралелне секције, уобличене у два преподневна и два послеподневна блока. Након сваког блока предвиђена је и реализована петнаестоминутна дискусија. У оквиру прве секције изложено је деветнаест реферата, у којима су обрађивани проблеми из лингвистичке терминологије у словенским језицима, затим представљене анализе термина из разних области знања и стваралаштва из угла етимологије, историјског развоја и савременог стања, анализирана практична питања упоредне и вишејезичне терминологије и терминографије. У оквиру друге секције, изложено је деветнаест реферата, у којима су обрађене теме везане за место термина у лексичком систему словенских језика, упоредно изучавање терминолошких система, израду терминолошких електронских база и портала, као и израду терминолошких речника.

Током трећег дана скупа паралелне секције подразумевале су преподневни и један послеподневни блок (само у првој секцији), након којих је, такође, организована петнаестоминутна дискусија. У оквиру прве секције изложено је дванаест, а током друге секције седам реферата. У рефератима су обрађиване теме које се односе на функционалну раслојеност терминолошког израза, затим питање терминологије у језицима специјалне намене, проблем интернационализације и национализације у терминологији словенских језика итд. С обзиром на славистичку природу скупа, теме реферата, као што је било очекивано, у првом реду биле су посвећене дескриптивним, нормативним и компаративним аспектима словенске терминологије данас и у њеној историји.

Радови представљени у овом зборнику одражавају главне токове у којима се у словенском свету данас развија терминологија схваћена у два основним значењима – као 1) уређен систем специјалних лексичких јединица у служби одређене науке, струке, духовности, уметности и сл. и као 2) аутономна лингвистичка дисциплина која се бави изучавањем термина као

јединица термилошког система. Садржај зборника чине радови који су груписани у оквиру следећих целина: *I. Поглед на развој термилошких и термилографских израживања у словенским језицима. Правци у терминологији, II. Терминологија и речници, III. Грамаичка и лингвистичка терминологија, IV. Стандардизација терминологије у прошлости и садашњости. Термини и књижевнојезичка норма, V. Термин и лексички систем, VI. Функционална раслојеност термилошког израза – научна, стручна (професионална) терминологија и специјална лексика духовне и материјалне културе народних говора, и, као последње поглавље, VII. Електронске термилошке базе података и њихова примена у терминологији, термилографији и лексикографији. Термилошки сајтови и портали.*

Овај симпозијум била је zgodна прилика да се сагледа српска терминологија у ширем словенском лингвистичком контексту, да се погледа оно што је досад урађено и оно што још треба урадити. С друге стране, учешће великог броја домаћих лингвиста на скупу и објављивање њихових радова у овом зборнику омогућује да се српска лингвистика у пољу терминологије на ваљан начин представи широј словенској публици.

Уредници

JEZIKOVNOKULTURNA USTREZNOST KOT TERMINOLOŠKO NAČELO

Tanja Fajfar*

Pri oblikovanju terminologije je treba upoštevati terminološka načela, med katerimi so najpomembnejša načelo ustaljenosti, načelo gospodarnosti in načelo jezikovnosistemske ustreznosti. V prispevku bo posebna pozornost namenjena načelu jezikovnokulturne ustreznosti, ki pri oblikovanju terminologije ne sme biti spregledano, hkrati pa je pogosto v nasprotju z drugimi načeli, npr. načelom gospodarnosti. S konkretnimi termini bo predstavljeno, kako se v primeru konflikta terminoloških načel pri terminološkem svetovanju na spletišču Terminologišče odločajo sodelavci Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Načelo jezikovnokulturne ustreznosti strokovnjaki in jezikoslovci dojemajo različno. Strokovnjaki mu posvečajo manj pozornosti, saj je njihovo zanimanje za terminologijo osredotočeno na pojme in njihovo nedvoumno poimenovanje, ki omogoča učinkovito strokovno sporazumevanje. Na drugi strani pa jezikoslovci poudarjajo pomen razvijanja terminologije v domačem jeziku. Kadar je odločitev za prevzeti termin dobro premišljena, ne sme biti razumljena kot odraz nenaklonjenosti domačemu poimenovanju, ampak kot ustrežnejše terminološko poimenovanje. Kadar pa obe poimenovanji enakovredno označujeta pojem, je upravičeno pričakovati podporo domačemu terminu.

Ključne besede: terminologija, terminološko načelo, jezikovnokulturno načelo, načelo ustaljenosti, prevzeta terminologija, neprevzeta terminologija, terminološka intervencija, Terminologišče

1 Uvod

Osnovna funkcija terminologije je učinkovito strokovno sporazumevanje. Da bi to funkcijo lahko opravljala, je treba pri oblikovanju terminologije upoštevati terminološka načela. Zlasti pomembna so načelo ustaljenosti (ustaljene terminologije ni smiselno zamenjati), načelo gospodarnosti (krajši termini imajo prednost pred daljšimi) in načelo jezikovnosistemske ustreznosti (termin naj bi bil ustrezen glede na jezikovni sistem, zaradi česar so citatni izrazi manj primerni). Pri oblikovanju terminologije pa ne smemo zanemariti načela jezikovnokulturne ustreznosti, po katerem imajo pri označevanju pojmov prednost domači, tj. slovenski termini.

---

* Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, Slovenija;
tanja.fajfar@zrc-sazu.si

Strokovnjaki načelu jezikovnokulturne ustreznosti posvečajo manj pozornosti in terminologijo praviloma uporabljajo ne glede na njeno (ne)primernost z vidika posameznega jezikovnega sistema. Termini jih zanimajo kot poimenovanja za pojme, ki omogočajo učinkovito sporazumevanje. Na drugi strani pa jezikoslovci poudarjajo pomen razvijanja terminologije v domačem jeziku (prim. npr. Kalin Golob 2001: 236; Cabré 1999: 11, 12).

Ko trčita dve terminološki načeli, tipično to velja za načelo gospodarnosti in načelo jezikovnokulturne ustreznosti, se sodelavci Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU o prednostnem načelu odločamo glede na konkretni terminološki problem. To pomeni, da nobeno načelo ni avtomatsko prednostno, ampak po prejetem vprašanju naredimo raziskavo o terminu in šele potem izberemo načelo, na katerem utemeljimo odgovor. To potrjujejo tudi terminološki primeri, predstavljeni v prispevku, ki ponazarjajo, kako se v odgovoru na posamezno terminološko vprašanje opredelimo do prevzete termina, najpogosteje utemeljenega na načelu ustaljenosti, oz. neprevzetega termina, najpogosteje utemeljenega na načelu jezikovnokulturne ustreznosti.¹

2 Prevzeta terminologija

Z novimi pojmi se pogosto prevzemajo tudi njihova poimenovanja, od začetka 20. stoletja zlasti iz angleščine (Kalin Golob 2008: 32). Š. Vintar (2008: 51) prevzemanje iz sodobnih jezikov razume kot najbolj produktiven terminotvorni proces. Prevzeto terminologijo lahko uvrstimo v dve skupini. V prvi so citatni termini (oz. termini z najmanj eno citatno sestavino), ki se slovenščini praviloma govorno in pisno prilagodijo, v drugi pa so internacionalizmi.

2.1 Citatni termin ali citatne sestavine terminov

V *Slovenskem pravopisu* (SP; str. 97) je citatna beseda opredeljena kot 'beseda ali besedna zveza, ki ni del danega (npr. slovenskega) jezika, vendar se pojavlja v besedilih tega jezika'. V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) ima *citatna beseda* kvalifikator *lingvistično* in definicijo 'beseda iz tujega jezika ali iz narečja, ki se uporabi v kakem knjižnem jeziku v izvorni obliki'. Iz te opredelitve izhajamo pri definiranju citatnega termina kot termina, ki ni del slovenskega jezika, pojavlja pa se v slovenskih strokovnih besedilih. Citatne termine oz.

¹ Izbrana vprašanja in odgovori so objavljeni na Terminologišču, ki je spletišče Sekcije za terminološke slovarje, dostopno na <http://isjfr.zrc-sazu.si/terminologisce#v>. Ima tri razdelke: v prvem je predstavljena Sekcija za terminološke slovarje s svojimi slovarskimi projekti, v drugem razdelku so prosto dostopni terminološki slovarji, ki so izšli v okviru Sekcije za terminološke slovarje po letu 2000, tretji razdelek pa ponuja brezplačno terminološko svetovanje. Natančneje o Terminologišču gl. Žagar Karer 2015b.

termine z eno ali več citatnimi sestavinami je smiselno ločevati glede na to, ali izhajajo iz latinščine oz. grščine ali iz sodobnih jezikov, zlasti angleščine. Tako npr. M. Kalin Golob (2001: 236) zagovarja, da se morajo citatne besede, izjema so latinizmi, »slovenščini prilagoditi vsaj v pisavi in tako postati prevzete besede, del slovenskega besedišča torej«. ² Podobno stališče zagovarja tudi T. Verovnik (2002: 757), ki pravi, da je najskrajnejše in najmanj primerno citatno prevzemanje, saj se s tem izgubi vsakršna razvidnost vsebine pojma iz izraza samega.

Citatni termin je pogosto prva poimenovalna rešitev, v besedilih je praviloma zapisan ležeče ali v narekovajih, kar je smiselno, saj ni prvina slovenskega jezika. Citatni termini povzročajo težave pri pisanju, izgovarjanju in sklanjanju, zato se postopno prilagodijo slovenskemu jeziku. Prilagoditev je lahko delna, in sicer s pregibalnimi vzorci, npr. *clearing* > *clearinga*, ki ji lahko sledi popolna prilagoditev, npr. *clearing* > *kliring*. V nadaljevanju bomo predstavili terminološka vprašanja in odgovore, objavljene v terminološki svetovalnici na Terminologišču, v katerih smo sodelavci Sekcije za terminološke slovarje podali mnenje o ne/primernosti citatnega termina oz. svetovali, kako sloveniti citatni termin.

2.1.1 Timbuilding

V terminološko svetovalnico je prispelo vprašanje, ki se je nanašalo na slovenjenje citatnega termina *team building*. Glasilo se je tako:

Zanima nas, kako bi poslovenili termin *team building*, ki se večinoma rabi kar v citatni (angleški) obliki. Gre za izgradnjo timov – po prvi fazi oblikovanja delovne skupine, ko je treba podpreti soustvarjanje, timsko kohezivnost in povezanost. Glavni namen tovrstnih dogodkov je torej vzpostavitev učinkovitejšega timskega dela v organizacijah, značilno zanje pa je tudi to, da praviloma potekajo izven delovnega okolja. Že uporabljene slovenske variante so npr. *jačanje tima*, *izgradnja tima*, *poglabljanje timskega sodelovanja*.

Po pregledu relevantnega gradiva smo pripravili odgovor, v katerem smo predlagali podomačeno obliko poimenovanja, torej *timbuilding*. Opozorili smo, da citatni termini odstopajo od slovenskega jezikovnega sistema, kar je (lahko) mo-

² Latinski termini so posebna skupina citatnih terminov, ki so zelo pogosti v pravu. Praviloma imajo slovenske ustreznike, npr. *bona fides* (slv. *dobra vera*), *datio in solutum* (slv. *nadomestna izpolnitev*), *damnum emergens* (slv. *navadna škoda*), *dolus* (slv. *naklep*), *falsus procurator* (slv. *zastopnik brez pooblastila*). Termini so iz *Pravnega terminološkega slovarja*, ki nastaja na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v sodelovanju s Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani. Latinski termini z neprevzetimi sinonimi so pogosti tudi v medicini, npr. *cornea* (slv. *roženica*), *macula lutea* (slv. *rumena pega*). Primeri so iz *Slovenskega medicinskega slovarja*, ki je objavljen na prostodostopnem spletnem slovarskem portalu Termania (<http://www.termania.net/>) in dostopen preko <http://www.termania.net/slovarji/95/slovenski-medicinski-slovar>.

teče, na drugi strani pa izpostavili, da je do premisleka o neprevzetem terminu, ki bi ustrezneje označeval konkretni pojem, očitno prišlo prepozno. Citatni termin (ki je sicer govorno in pisno podomačen) se je ustalil do te mere, da bi bili poskusi nadomestitve z novim terminom verjetno neuspešni. Pri iskanju ustrezne terminološke rešitve smo si pomagali s *Slovarjem novejšega besedja slovenskega jezika* (SNB), v katerega je vključena iztočnica *bodibilding*, ki je prednostna oblika glede na citatno obliko *bodybuilding*.³ V uvodu k SNB (2014: 10) lahko preberemo, da so avtorji pri določanju prednostne oblike upoštevali načelni pogoj, da mora beseda v slovarju izhajati iz potrditve v uporabljenih virih in da je slovarski sestavek oblikovan tako, da na prvem mestu obravnava v rabi pogostejšo pisno različico.⁴ V primeru termina *timilding* smo se torej odločili za načelo ustaljenosti, odločitev pa podprli tudi s primerom govorne in pisne podomačitve citatnega poimenovanja *bodibilding*, uslovarjenega v splošnem slovarju.

2.1.2 Vmesni dolg

Citatni termin se najpogosteje nadomesti z jezikovnokulturno ustreznejšim terminom.⁵ To velja npr. za termin s citatno sestavino *mezzanine dolg*. V terminološki svetovalnici smo odgovarjali na naslednje vprašanje:

Za vrsto podrejenega dolga, ki je zavarovan s sredstvi, ki niso bila uporabljena za zavarovanje prednostnega dolga, in ki zaradi večjega tveganja posojilodajalcu prinaša večji donos, se v angleškem jeziku uporablja termin *mezzanine debt*. V slovenskem jeziku se v strokovnih krogih pojavljajo različni zapisi prevzetega termina *mezzanine dolg*, *mezzanin dolg* in *mezanin dolg*. Kateri slovenski termin je najustreznejši?

Ko smo preverjali gradivo, v katerem se termin pojavlja, smo ugotovili, da se je citatna sestavina termina postopno prilagajala slovenskemu jeziku, in sicer od zapisa *mezzanine dolg* preko *mezzanin dolg* do *mezanin dolg*. V besedilih pa smo našli tudi potrditve slovenskega termina *vmesni dolg*, pri čemer je raba nedosledna, kar je v fazi uveljavljanja termina običajno. V odgovoru smo svetovali rabo termina *vmesni dolg* in poudarili, da v primerih, ko v stroki soobstajata prevzeti in neprevzeti termin, navadno dajemo prednost neprevzetemu terminu.

³ Obliki sta povezani z veznikom *in* (*bodibilding* in *bodybuilding*); razlaga se glasi 'načrtna krepitev mišic z ustreznimi vajami in posebno prehrano'.

⁴ V razdelku zgradba slovarja (SNB 2014: 24) pa je dodano: »Kadar podomačena ali citatna oblika zapisa v rabi močno prevladuje, variantni zapis ni zabeležen.« V SNB je vključena samo citatna oblika *teambuilding* ('skupek športnih in družabnih programov, ki so namenjeni spodbujanju motivacije skupine, navadno zaposlenih v nekem podjetju'), kar pomeni, da se v času nastajanja SNB podomačena oblika v splošnih besedilih še ni pojavljala.

⁵ V citatni obliki pa se lahko še naprej uporablja na ravni žargona.

2.1.3 Samokvantificiranje

Navedimo še en primer, in sicer smo v terminološko svetovalnico prejeli vprašanje, ki se je nanašalo na iskanje slovenskega ustreznika za angleški termin *quantified self*. Vprašanje se je glasilo:

Iščem pomoč pri najustreznejši rešitvi za angleški termin *quantified self*. V slovenščini še nimamo ustaljenega izraza, nekateri ga prevajajo kot *samomerjenje*, drugi kot *merjenje* oz. *kvantificiranje sebe*. Gre pa za več kot le merjenje: podatke, ki jih posameznik pridobiva o sebi s pomočjo pametnih telefonov, nosljivih naprav in podobnim, potem ta oseba analizira, deli z drugimi, primerja. Predvsem pa se na osnovi pridobljenih podatkov spoznava, na novo vzpostavlja, določa, kdo je in kakšna oseba bi želela postati v prihodnosti. Vodilo gibanja *The quantified self* je »Spoznaj samega sebe preko števil«. V nekaterih jezikih pa kar ohranjajo termin *quantified self* in kratico *QS* (npr. nemščina, španščina, tudi pri nas nekatere stroke izraza še ne prevajajo).

V odgovoru smo najprej izločili možnost citatnega termina, saj je namen strokovnega sporazumevanja v slovenščini tudi, da strokovnjaki oblikujejo terminologijo s poimenovalnimi zmožnostmi lastnega jezika. Pri razmišljanju o ustreznih terminoloških rešitvi smo upoštevali, da nobeno od predlaganih poimenovanj v slovenščini še ni ustaljeno, da termin označuje pojem in ni nujno, da ga povsem natančno opiše (s tega vidika je *samomerjenje* sprejemljivo), in da imajo prednost enobesedni predlogi, ki ustrezajo terminološkemu načelu gospodarnosti. Zaradi tega smo predloga *kvantificiranje sebe* in *kvantificiranje sebstva* označili za manj primerna, poleg tega v primerjavi s *samomerjenjem* nimata potrditev v strokovnih besedilih. Na koncu smo se odločili, da predlagamo nov termin, in sicer *samokvantificiranje*,⁶ ki ustrezno označuje vsebino pojma in ustreza terminološkemu načelu gospodarnosti.

Citatni termini so manj ustrezna terminološka rešitev, vendar so pogosti v fazi sprejemanja pojma v pojmovni sistem. Praviloma se prilagodijo jezikovnemu sistemu, v katerega se vključijo, ali pa so nadomeščeni z jezikovnokulturno primernejšim terminom. Z zamenjavo termina se morajo strinjati zlasti strokovnjaki, ki termin uporabljajo (samo opozarjanje jezikoslovcev praviloma ne zadošča), poleg tega mora biti pobuda pravočasna. Ko se citatni termin v rabi ustali, je verjetnost, da bo terminološka intervencija uspešna, manjša.

2.2 Internacionalizmi

Druga skupina prevzetih terminov so internacionalizmi ali mednarodni izrazi. *Internacionalizem* je v SSKJ označen s kvalifikatorjem *lingvistično* in definiran

⁶ Glagol *kvantificirati* je v SSKJ označen kot administrativni termin, ki je definiran tako: 'izražati, prikazovati kvantitativno istovrstne pojave s števili'.

kot 'beseda, zlasti grško-latinskega, angleškega izvora, ki se uporablja v mnogih drugih jezikih'.⁷

Tako kot citatni termini imajo tudi internacionalizmi pogosto neprevzete so-pomenke. Obe poimenovanji označujeta isti pojem, vendar ne nujno enako uspešno oz. učinkovito. Pri vpeljevanju neprevzetega termina za prevzeti termin pa je potrebna previdnost, na kar opozarjata tudi Andrej Šmalc in Jakob Müller (2011: 140). Strinjata se, naj se internacionalizmov ne zavrača, še zlasti, če je njihova domača, slovenska ustreznica izmišljena, malo v rabi ali celo manj točna. Zato priporočata npr. *filtrabilnost* in ne *precedljivost*, *destilirati* in ne *prekapati*, *sublimirati* in *sublimat* in ne *prehlapiti* in *prehlapina*.⁸ V Sekciji za terminološke slovarje sledimo načelu, po katerem dajemo prednost slovenskemu terminu, kadar sta neprevzeti in prevzeti termin enakovredna, kadar pa je domači termin oblikovan samo zato, da bi nadomestil internacionalizem, ki uspešno opravlja svojo nalogo, poleg tega pa pojem označuje dvoumno, svetujemo, naj se še naprej uporablja internacionalizem. Prednost internacionalizmov je gotovo njihova nedvoumnost (tudi v mednarodnem kontekstu), na drugi strani pa so neprevzeta poimenovanja pogosto opisna (in v nasprotju z načelom gospodarnosti), zaradi česar so manj praktična. Oglejmo si tri terminološka vprašanja in odgovore, objavljene na Terminologišču, v katerih smo se opredelili do internacionalizmov.

2.2.1 Tretiranje rastlin

V terminološki svetovalnici smo odgovarjali na več vprašanj, v katerih je bilo izpostavljeno razmerje med internacionalizmom in neprevzetim terminom. V prvem je spraševalca zanimalo, ali lahko uporablja prevzeti termin, ki je v stroki (agronomiji) sicer ustaljen, vendar je v SSKJ označen s kvalifikatorjem *publ.*⁹ Vprašanje se je glasilo:

Pri pisanju doktorske disertacije se je pojavil pomislek o ustreznosti izrazov besedne družine *tretirati* (rastline), torej *tretiranje* (rastlin),

⁷ Ada Vidovič Muha (2004: 75) definira internacionalizme kot »prvine jezika /.../ ki imajo nadnarodni karakter in s tem torej presegajo pojmovni svet posameznega jezika; kot taki se torej lahko pojavljajo v vlogi mednarodnega oz. medjezikovnega pojmovnega povezovanja zlasti še, ker v jeziku prejemniku obvezno ohranjajo vsaj del izrazne podobe izvornega jezika«. Internacionalizme ločuje od globalizmov, npr. *strežnik* (*server*), *trdi disk* (*hard disk*), *uporabniško ime* (*user name*), ki se vežejo na globalni denotat. Globalizem razume kot opredeljevalni pojem globalnega jezika – angleščine (Vidovič Muha 2004: 78).

⁸ Na drugi strani pa Lana Hudeček in Milica Mihaljevič (2012: 58, 60) zagovarjata stališče, da imajo termini latinskega in grškega izvora prednost pred internacionalizmi iz sodobnih jezikov, ustrezen neprevzeti termin pa ima prednost pred internacionalizmom.

⁹ Kvalifikator *publicistično* (*publ.*) je stilno-plastni kvalifikator, ki označuje besedo, pomen ali zvezo, značilno za dnevni in revialni tisk ter za druge oblike javnega sporočanja (SSKJ, Uvod, XXV).

tretma (rastlin), *tretirana* (rastlina) ipd. Vzrok naj bi bil tujejezični (angleški) izvor besede. Predlagana je bila zamenjava z izrazom *izpostaviti* (rastlino čemu), torej *izpostavljanje* (rastline čemu), *izpostavljena* (rastlina), vendar je izražen dvom o ustreznosti besednih zvez, kot so *izpostavitev rastline* (kadmiju) za *tretiranje rastline* (s kadmijem). Vprašanje je, kako pravilno prevesti besedi *tretiranje* in *tretma* (ki imata v SSKJ oznako *publ.*) in če je uporaba teh dveh besed v slovenskih besedilih dovoljena.

V odgovoru smo najprej poudarili, da je termin *tretiranje* v rabi relativno ustaljen in da terminološka veda v takem primeru ne svetuje zamenjave termina. Izvor termina namreč ni ključno merilo za njegovo ustreznost. Veliko internacionalizmov učinkovito opravlja svojo nalogo, to je nemoteno strokovno sporazumevanje. Ne samo da v takih primerih ni nobene potrebe po terminološki intervenciji, še več, vsesplošno slovenjenje terminologije bi zelo verjetno povzročilo poimenovalno zmedo in otežilo strokovno sporazumevanje. V odgovoru se nam je prav tako zdelo smiselno opredeliti vlogo SSKJ kot terminološkega priročnika. Poudarili smo, da je glagol *tretirati* v splošni rabi (z razlago 'obravnavati koga, prikazovati, predstavljati') res nekoliko zaznamovan in gotovo ni primeren za vsa besedila, vendar to ne velja za terminološko rabo.¹⁰ V primeru ustaljenih terminov namreč splošni jezikovni priročniki niso dovolj zanesljivi,¹¹ seveda pa jih je smiselno upoštevati v fazi, ko pojem še ni poimenovan oz. termin v rabi še ni ustaljen.

2.1.2 Indolentni karcinom prostate

V primeru termina *indolentni karcinom prostate* je spraševalca, ki je naslovil vprašanje na terminološko svetovalnico, zanimalo, kaj menimo o pridevniku *indolentni*. Poslal je naslednje vprašanje:

Prosim vas za nasvet oz. mnenje glede uporabe besede *indolenten* v besedni zvezi *indolentni karcinom prostate*, ki označuje karcinom z nizkim biološkim potencialom in praviloma ne napreduje do stopnje, ki bi ogrozila zdravje ali življenje bolnika. Pripravljam namreč doktorsko disertacijo, ki v naslovu vsebuje tudi zvezo *ocena indolentnosti karcinoma prostate*, univerzitetna komisija za potrditev naslova disertacije pa je predlagala zamenjavo besede *indolenten* z ustrežno slovensko, vendar sam nisem našel ustreznega in smiselnega nadomestila,

¹⁰ Terminološka vprašanja, v katerih spraševalci opozarjajo na neuskkljenost posameznih terminov glede na informacije v SSKJ in SP, so v terminološki svetovalnici pogosta (prim. npr. terminološke odgovore *Brek*, *Opolnomočenje*, *Spravajalec*, *Zagonsko podjetje*).

¹¹ O vlogi splošnih jezikovnih priročnikov na področju terminologije gl. npr. Jemec Tomazin (2012); Žagar Karer (2015a).

poleg tega pa se beseda *indolenten* pojavlja že v SSKJ v terminološkem gnezdu z oznako medicinsko: med. *indolentne otekle bezgavke* 'bezgavke, ki ne povzročajo bolečin, neboleče bezgavke'.

V odgovoru smo poudarili, da v Sekciji za terminološke slovarje podpiramo prizadevanje za izvorno slovensko terminologijo (po potrebi tudi s svojimi predlogi), vendar le takrat, ko gre za novo poimenovanje ali ko terminološko intervencijo podpira tudi stroka. Kadar stroka ne čuti potrebe po terminološki intervenciji, ta namreč nima velike možnosti za uspeh. Z zamenjavo prevzetega termina z neprevzetim, ki ga stroka ne podpira, bi v strokovno sporazumevanje vnesli dvoumnost, čemur se v terminologiji želimo izogniti.

2.1.3 Postfaktična doba

V terminološki svetovalnici je objavljeno tudi vprašanje, kako v slovenščini poimenovati dobo, ko v javnih nastopih politikov preverljiva dejstva stopajo v ozadje, saj se zaradi doseganja določenih ciljev uporabljajo prirejani in potvorjeni podatki. Ta pojem v angleščini označujeta termina *post-truth era* in *post-factual era*. V vprašanju so bili ponujeni tudi različni poimenovalni predlogi:

Ker v slovenščini še nimamo ustaljenega ustreznika, razmišljamo o naslednjih možnostih: *doba postfaktičnega*, *obdobje izkrivljenih dejstev*, *doba po koncu resnice*, *obdobje neresnice* in *postresnična doba*. Kateri termin bi bil po vašem mnenju najustreznejši?

Po našem mnenju je bila med naštetimi predlogi najustreznejša *doba postfaktičnega*, pri čemer smo svetovali obliko z levim pridevniškim prilastkom (*postfaktična doba*), ki je najbolj tipična struktura terminov v slovenščini. Drugi predlogi so opisni ali pa vsebino pojma označujejo manj ustrezno. V odgovoru smo izpostavili tudi poimenovalne rešitve v drugih slovanskih jezikih, npr. v hrvaščini *postfaktično vrijeme*, v slovaščini *postfaktická éra* in tudi *postfaktická doba*, v češčini *doba postfaktická*, kar je prav tako smiselno upoštevati.

3 Zaključek

Prevzemanje terminologije je eden od poimenovalnih postopkov, ki v zadnjem času poteka zlasti s prevzemanjem iz angleščine. S pojmom se pogosto prenese tudi poimenovanje, ki je v nasprotju z načelom jezikovnokulturne ustreznosti, po katerem ima v kontekstu terminologije neprevzeta, tj. slovenska terminologija prednost pred prevzeto. S terminološkimi primeri, analiziranimi v prispevku, je predstavljena praksa Sekcije za terminološke slovarje, ki na Terminologišču ponuja brezplačno terminološko svetovanje. Sodelavci Sekcije za terminološke slovarje

svoje odgovore oprejo na terminološka načela, pri tem pa izhajajo iz konkretnega terminološkega problema. Načelo jezikovnokulturne ustreznosti je gotovo smiselno upoštevati v fazi oblikovanja in uveljavljanja poimenovanja, saj ni razloga, da bi ob siceršnji enakovrednosti s stališča terminoloških načel (zlasti gospodarnosti in jezikovnosistemske ustreznosti) dali prednost poimenovanju tujega izvora pred domačim. Kadar pa gre za ustaljene termine, menjava termina samo zato, ker ni domačega izvora, ni potrebna in lahko ustvari nepotrebno zmedo (npr. zaradi zmotnega mišljenja, da različna termina označujeta različna pojma). Odločitev za primernejši termin torej temelji na analizi konkretnega terminološkega primera, pri čemer ni nobeno terminološko načelo avtomatsko prednostno.

Terminološke intervencije, ki naj bi prevzeti termin nadomestile z neprevzetim, so smiselne, vendar je treba upoštevati, da je njihova uspešnost odvisna od več dejavnikov. Z njo se mora strinjati večina stroke, biti mora pravočasna in novi termin mora pojem ustrezno, tj. učinkovito označevati.

LITERATURA

- Cabré 1999: M. T. Cabré, 1999: Terminology: theory, methods and applications, Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hudeček – Mihaljević 2012: L. Hudeček, M. Mihaljević, Hrvatski terminološki priručnik, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje.
- Jemec Tomazin 2012: M. Jemec Tomazin, Terminologija v slovenskem pravopisu, N. Jakop, H. Dobrovoljc (ur.), Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih, Ljubljana: Založba ZRC, 213–220.
- Kalin Golob 2001: M. Kalin Golob, Med angleščino in slovenščino: prevzemanje in pomenski premiki, Družboslovne razprave 17/37–38, 235–240. Dostopno tudi na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr37-38Golob.PDF>.
- Kalin Golob 2008: M. Kalin Golob: Jezikovnokulturni pristop h knjižni slovenščini, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Šmalc – Müller 2011: A. Šmalc, J. Müller, Slovensko tehniško izrazje: jezikovni priročnik, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Verovnik 2002: T. Verovnik, Slovensko izrazje odnosov z javnostmi, Teorija in praksa 39/5, 755–765. Dostopno tudi na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20025Verovnik.PDF>.
- Vidovič Muha 2004: A. Vidovič Muha, Vprašanje globalizmov ali meje naših svetov, E. Kržišnik (ur.), Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti, Obdobja 22, Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 73–81. Dostopno tudi na: <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/22-VidovicMuha.pdf>.
- Vintar 2008: Š. Vintar, Terminologija: terminološka veda in računalniško podprta terminografija, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo.
- Žagar Karer 2015a: M. Žagar Karer, Ožja terminološka norma in odstopi od pravopisne norme v terminologiji, H. Dobrovoljc, T. Lengar Verovnik (ur.), Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih, 221–229.

Žagar Karer 2015b: M. Žagar Karer: Terminologišče – kraj, kjer terminolog išče, *Slavia centralis*. 1, 22–33. Dostopno tudi na: https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/18717/03_SCN_1_2015_Karer.pdf.

VIRI

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika, elektronski vir, A. Bizjak Končar, M. Snoj (ur.), Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Način dostopa (URL): <http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejšega-besedja>, datum dostopa: 30. 11. 2016.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, elektronski vir, 2014, Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Način dostopa (URL): <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznegajezika>, datum dostopa: 30. 11. 2016.

Slovenski pravopis, elektronski vir, 2014, Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Način dostopa (URL): <http://www.fran.si/134/slovenski-pravopis>, datum dostopa: 30. 11. 2016.

Tanja Fajfar

LANGUAGE-CULTURE ADEQUACY AS A TERMINOLOGY PRINCIPLE

Summary

The primary function of terminology is effective communication among domain experts. To perform this function it is necessary to consider terminology principles when creating terms. The most important terminology principles are consistency, economy and linguistic adequacy. The principle of language culture is also important. In accordance with that principle, terminology of Slovene origin has priority when naming concepts.

The section for terminological dictionaries of the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language at the Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts offers free advice on terminology on its website called *Terminologišče*. In this paper, some examples of the terminological questions and answers which are published on *Terminologišče* were selected to illustrate how the members of the section for terminological dictionaries decide in cases of conflicts of terminology principles.

The chosen examples show that their advice on terminology is based on specific terminological dilemmas. No terminology principle automatically takes precedence over others. Priority was given to the borrowed term *tretirati* (Eng. *treatment*) which is in accordance with the principle of consistency. On the other hand, the term of Slovene origin *vmesni dolg* (Eng. *mezzanine debt*) was suggested because it corresponds to the principle of language culture. Terminological interventions which replace borrowed terminology with terminology of Slovene origin are reasonable. However, their success depends on several factors. They should be accepted by the majority of the domain experts, initiative to intervene should be given on time and a new term should name a concept adequately i.e. effectively.

Keywords: terminology, terminology principle, principle of language culture, principle of consistency, borrowed terminology, terminology of Slovene origin, terminological intervention, *Terminologišče*